

FØLG IKKE DINE DRØMME

DET RIGTIGE VALG?

I et auditorium på Stanford University i USA i 2009 træder en ældre mand i jakkesæt op på talerstolen, han er professor og skal fortælle om sin forskning i karriereudvikling. Efter en kort pause bryder han stilheden med disse ord: ”*Never follow your dreams, never follow your dreams*”. Han siger det to gange.

Den distingverede herre skal tale om karriere, og hans første ord til forsamlingen lyder: Følg ikke dine drømme, følg ikke dine drømme. Hvis der var stille, før han begyndte at tale, er stilheden larmende nu.

Vi er i *the land of opportunity*, hvor mennesker, ung som gammel, netop håber på en succesfuld karriere, måske endda ser for sig, at de er den næste Bill Gates, Elon Musk eller Ruth Bader Ginsburg, fordi det amerikanske samfund i teorien skulle give alle samme mulighed for at indfri deres drømme, bare de arbejder hårdt og længe nok. Disse drømme fik i 18-1900-tallet blandt andre tusindvis af fattige danskere til at sejle over Atlanten for at deltage i kapløbet om en stor og frugtbar jordlod, der ville gøre deres liv mange gange rigere end den tilværelse, de rejste fra.

Da professor i psykologi og uddannelse John D. Krum-

boltz gik på talerstolen, var virkeligheden imidlertid en anden. Den amerikanske drøm anno 2009 gik mere på, at en søn af en skraldemand i nutidens USA kunne gøre karriere som ingeniør eller entreprenør. Derfor blev der stille i salen, da Krumboltz fremmanede en overraskende indgangsbøn i sin tale om karriere: Følg ikke dine drømme.

Men Krumboltz lod ikke forsamlingen forblive lammet. Han forklarede, at unge, som skal til at vælge uddannelse, eller som befinder sig i begyndelsen af deres karriere, ofte bliver opfordret til at finde ud af, hvad der er deres brændende interesse, og gøre alt for at gøre den til deres levevej. Men det valg skaber bare problemer, siger han.

Hvis karrieren absolut skal begynde med og basere sig på en drøm, som har været den største passion gennem mange år, så er det næsten dømt til at gå galt. Det er for store krav at stille til karrieren for helt unge mennesker, at deres karriere også skal realisere deres største drøm for fremtiden.

Krumboltz fremlagde sine betragtninger på et tidspunkt, hvor en karriere ikke længere bestod i at følge i familiens fodspor. Det gjorde den for eksempel i midten af 1800-tallet, hvor romanen fra 2010, *Vi, de druknede*, af Carsten Jensen foregår. Samtlige unge mænd i Marstal stikker enten til søs i den bog eller arbejder på anden måde med nær kontakt til havet. Her kan vi ikke tale om karriere som et valg eller realisering af en drøm, for der var kun denne ene mulighed at forestille sig.

Havde min studievejleder på gymnasiet spurgt mig som ung, om jeg drømte om at blive professor i karrierevejled-

ning, så havde jeg formentlig svaret klart og tydeligt nej. Nok mest fordi det eneste billede, jeg kunne fremmane på nethinden af professorer, var professor Balthazar fra den jugoslaviske tegnefilmsserie, som Danmarks Radio viste i 1970'erne og 80'erne, og den distræte og koleriske professor Tournesol i Hergés tegneserie om Tintin. Begge portrætteres med sort bowlerhat og kittel og falder nok i kategorien 'den klassiske professortype' og absolut så langt fra mine forestillinger om, hvad jeg ville arbejde med i fremtiden.

I folkeskolen var jeg overbevist om, at jeg skulle være dyrlæge; jeg var jo god til dyr og matematik. Efter en matematisk studentereksamen med middelkarakter i matematik var jeg stadig sikker på, at jeg var god til dyr, men ganske usikker på, om jeg egentlig duede til matematik. Min dansklærer i gymnasiet foreslog mine forældre og mig, at jeg kunne studere retorik. Som jeg husker det, så var der ingen af os, der undersøgte den idé nærmere.

Men i min fritid var jeg med i ungdomsorganisationen 4H, hvor børn og unge dyrker deres interesse for natur, dyr, haver og madlavning. De 4 H'er står for: en flittig hånd, et varmt hjerte, et kvikt hoved og et godt helbred. Mottoet er *learning by doing*, og her fik jeg som ung en lederuddannelse, både i praksis og via 4H's juniorlederuddannelse, og begyndte at undervise børn og andre unge. Det var jeg god til. Så derfor faldt mit karrierevalg på læreruddannelsen.

Jeg søgte ind via kvote 2 efter et sabbatår, som gik med at være pædagogmedhjælper og au pair i Skotland. Min kusine sendte mig ansøgningsmaterialet, som i 1995 bestod af et større hæfte, som beskrev *alle* videregående uddannelser

kort. Det læste jeg igennem, og ud fra beskrivelserne søgte jeg ind på følgende tre uddannelser i prioriteret rækkefølge: lærerseminariet i Haslev, ergoterapi i Esbjerg og sociologi på Københavns Universitet.

Jeg kom ind på læreruddannelsen, blev lærer og elskede mit job. Men da jeg efter tre år som lærer i tiende klasse blev tilbudt at uddanne mig til uddannelsesvejleder, var jeg solgt. Jeg var især fascineret af teorierne om, hvordan vi forestiller os vores fremtid, og hvordan vi vælger uddannelse og job. Ligesådan med metoder inden for professionel uddannelses- og karrierevejledning, som kan støtte os i at undersøge vores liv og træffe vigtige beslutninger.

Så fulgte en cand.mag. i uddannelsesstudier og social psykologi, en ph.d. i karrierevejledning, en masse arbejde, familie, møder med spændende mennesker, som gjorde en forskel i min karriere, tilfældigheder, som bød på nye muligheder og tanker, og i dag er jeg professor i karrierevejledning. Den første af sin slags i Danmark.

Man kan roligt sige, at min karriereudvikling ikke har fulgt en lige og logisk linje fra drømmen om dyrlæge i slutningen af folkeskolen til professor i karrierevejledning. Og sådan er det for rigtig mange mennesker. Alligevel spørger vi ofte unge: Hvad vil du være, når du bliver stor? Og her er vi ikke kun ude efter svar som: et godt menneske, lykkelig, taknemmelig eller tilfreds. Vi vil vide, hvad de ønsker at beskæftige sig med i deres arbejdsliv.

Alle unge skal tage stilling til dette spørgsmål, når de skal beslutte, hvad de vil lave efter folkeskolen, og hvil-

ken ungdomsuddannelse de ønsker at tage. Her bliver de nemlig ofte mødt af en forestilling om linearitet i deres karriereforløb. Den forestilling bygger netop på ideen om, at mennesker følger deres drøm og planlægger de næste skridt i karrieren logisk og rationelt ud fra det ideal. Drømmen om en bestemt uddannelse og sidenhen en beskæftigelse, som ligger i forlængelse af den uddannelse, kommer til at styre de handlinger, vi skal gøre for at opfylde drømmen.

Min plan for at blive dyrlæge eller kandidat i veterinær medicin, som det også hedder, ville i dag se sådan ud: gymnasialexamen med en blanding af dansk, engelsk og naturvidenskab på A- eller B-niveau, dernæst en treårig bacheloruddannelse i veterinærmedicin, så en toårig kandidatuddannelse i veterinærmedicin efterfulgt af en autorisation fra Fødevarestyrelsen, som det tager mindst et år at få. Hvis jeg altså skulle være praktiserende dyrlæge. Og det skulle jeg i mine drømme.

Men sådan gik det som bekendt ikke. Og her vender vi tilbage til det øjeblik i Krumboltz' forelæsning om karriere, hvor han punkterede den amerikanske folkesjæl med ordene: Følg ikke dine drømme.

PLANLAGT TILFÆLDIGHED

Krumboltz er ophavsmand til begrebet *planned happenstance* eller oversat til dansk 'planlagt tilfældighed'. Planlagt tilfældighed er to ord, som næsten kan siges at have modsatrettet betydning, for hvordan kan en tilfældighed være planlagt?

Krumboltz' pointe er, at vi som mennesker planlægger

at være på et bestemt sted på et bestemt tidspunkt – vi kan for eksempel vælge at gå i gang med en uddannelse, søge et job eller på en lidt mindre skala gå til et rejsegilde, en reception eller en fodboldkamp. Men hvem der ellers søger ind på uddannelsen, spiser en pølse til rejsegildet, deltager i receptionen eller står på lægterne, og hvem vi falder i snak med, er vi ikke altid herre over. Vi bringer altså os selv i nogle positioner, hvor tilfældigheder kan opstå.

Når tilfældighederne så indtræffer, kan vi vælge forskellige reaktioner på dem. Hvis vi har blikket stålsat rettet mod drømmen i horisonten, så er det slet ikke sikkert, at vi ser de muligheder, som øjeblikket skaber. Måske opfatter vi dem blot som støj og forstyrrelser på vores vej mod målet. Hvis vi omvendt tillader os selv eller måske endda får hjælp og støtte til at opdage og udforske de muligheder, som tilfældighederne byder på, kan det være, at vi får øje på en karriere, vi slet ikke var i stand til at forestille os.

Ifølge Krumboltz påvirker tilfældigheder ofte vores karriereudvikling, men tilfældighedernes spil må vi ikke se som ærgerlige fejl eller afvigelser fra vores plan. Det kan vi ellers nemt komme til, når vi forestiller os, at vores karriereforløb skal følge en slagen og lige vej.

Tilbage til min egen historie, hvor et fokus på fejl og afvigelser ville blive til en historie om et uopnåeligt dyrlægestudie og en fortælling om, at jeg ikke fik taget mig nok sammen i matematik i gymnasiet. Og at mit valg af læreruddannelsen var en fejl og et spild af tid, fordi jeg først i en alder af 26 fandt ud af, hvad jeg i virkeligheden brændte for – og drømte om.

Når vores drømmejob i en tidlig alder bliver det endemål, som alle vores valg og beslutninger skal lede hen til og hjælpe med at realisere, kommer vi nemt til at bebrejde os selv for eventuelle afvigelser fra den planlagte og lineære vej. Med frustration som det eneste resultat.

Et andet problem er, at vi kun kan drømme om de jobs, som vi kender til. Vi udvikler os alle sammen i samspil med vores omgivelser, og en karriere som dyrelæge, som i forudms tid fremstod som en drøm, ser nogle år senere måske mindre attraktiv ud. For eksempel er jeg slet ikke sikker på, at jeg har den nødvendige stamina til at undersøge dyr, endstige operere, kastrere, inseminere eller aflive dem.

Hvis vi i stedet accepterer og måske endda forventer, at tilfældigheder vil spille en rolle i vores karriere, så får vi mulighed for at normalisere uundgåelige afvigelser fra planen og bruge dem som afsæt til at få nye ideer om en fremtidig beskæftigelse. Det er netop denne åbenhed over for, at vores karriere kan udvikle sig i alle mulige retninger, som Krumboltz ønsker at bringe frem i lyset.

Vores drømme skal vi i stedet teste med små skridt og undervejs give rum til, at tilfældigheder kan påvirke vores retning. Derfor er de vigtigste kompetencer i forhold til en karriere ikke at kunne foretage et rationelt valg, lægge en plan og følge den, men snarere at være nysgerrig og have mod på at udforske pludseligt opståede muligheder.

Det forslag lyder måske indlysende for den læser, som allerede har oplevet karrierens snoede og springende gang, men for unge mennesker gør det en stor forskel, hvilke forventninger de møder i slutningen af grundskolen. Skal

de være helt afklarede med, hvad deres drømmejob er, kunne lægge en plan for at opnå det og så være handlekraftige og ihærdige nok til at føre planen ud i livet? Eller vil de få fortalt, at uddannelses- og arbejdslivet ofte er under forandring, at tilfældigheder spiller ind, og at det er helt i orden og normalt, at deres liv forløber sådan?

Desværre fremstiller vores samfund i dag det nærmest både som en dyd og en pligt, at unge allerede i en alder af 15-16 år skal vide, hvilken uddannelse de vil søge ind på, og hvilket job den så skal føre til. Den bevægelse bliver blandt andet drevet af politikernes ambitioner om, at unge skal vælge rigtigt første gang. Forskere ved Center for Ungdomsforskning har dog gennem en årrække påvist, hvordan denne appel til ungdommen kan bidrage til stress.

Jeg vil gerne understrege, at det ikke er forkert at drømme om en bestemt karriere og heller ikke at lægge planer for at nå sit erklærede mål og forfølge dette. Men det er nok værd at vide, at Krumboltz også udvider begrebet 'karriere' ved at pege på, at **planer for fremtiden skal skrives med blyant**, og at vi må sørge for at have et viskelæder i nærheden.